

Original article

Seçilmiş OECD Ülkelerinde Sosyal Harcamaların Toplumun Mutluluk Düzeyi Üzerindeki Etkisi

The Impact of Social Expenditure on Community Happiness in Selected OECD Countries

Mehmet Öksüz  *

Department of Finance, Banking and Insurance, Ayvacık Vocational School, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye

Özet

Kamu harcamaları ekonomik ve sosyal hayat üzerinde birtakım etkiler yaratan maliye politikası araçlarından birisidir. Kamu harcamalarının türüne göre yaratacağı etki de değişiklik göstermektedir. Toplumun mutluluğu açısından düşünüldüğünde sosyal devlet ya da refah devleti olmanın gereği olarak gerçekleştirilen ve kabaca kalkınma carileriyle birlikte sosyal koruma harcamalarından oluşan sosyal harcamaların, mutluluk düzeyini artırması beklenmektedir. Bu çalışmada, sosyal harcamaların mutluluk üzerindeki etkisi ampirik olarak araştırılmıştır. Verilerde bulunan kısıt dolayısıyla 25 OECD ülkesinin ve 2008-2019 dönemine ait zaman serisinin dahil edildiği ekonometrik model kurulmuştur. Panel veri analizi sonuçlarına göre sosyal harcamaların mutluluk üzerinde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif etkisinin bulunduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte; kamu kesimi büyüklüğü, vergi yükü ve ekonomik büyümeyle de mutluluk arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Harcamalar, Kamu Harcamaları, Vergi Gelirleri, Mutluluk.

Abstract

Public expenditures are one of the fiscal policy instruments that have some impacts on economic and social life. The impact of public expenditures varies according to the type. When considered in terms of the happiness of society, it is expected that social expenditures, which are realized as a requirement of being a social state or welfare state, and roughly consist of social protection expenditures together with development prevailings, will increase the level of happiness. In this study, the impact of social expenditures on happiness has been empirically investigated. Due to the constraint in the data, an econometric model including 25 OECD countries and time series for the period 2008-2019 was established. According to the results of panel data analysis, it was revealed that social expenditures have a statistically significant and positive impact on happiness. With this; It has been observed that there is a positive relationship between public sector size, tax burden and economic growth and happiness.

Keywords: Social Expenditure, Public Expenditure, Tax Revenue, Happiness.

Received: 10 February 2023 * **Accepted:** 06 March 2023 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2023.535.3>

* Corresponding author:

Mehmet Öksüz, Department of Finance, Banking and Insurance, Ayvacık Vocational School, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye.
Email: moksuz@comu.edu.tr

GİRİŞ

Kamu harcamaları, temel olarak, toplumsal refahı artırmaya yönelik kamusal hizmetlerin sunulması amacıyla gerçekleştirilmekle birlikte; bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi, gelir eşitsizliğinin azaltılması ve fırsat eşitsizliğiyle mücadele edilmesi gibi sosyo-ekonomik sorunların çözümü amacıyla da kullanılabilir. Bu nedenle, ekonomik ve sosyal hayat üzerinde doğrudan ve dolaylı çeşitli etkileri bulunan kamu harcamaları, miktar ve kompozisyon açısından dikkatle yönetilmesi gereken temel maliye politikası enstrümanlarından birisidir. Keynesyen iktisadi görüşle birlikte kamu kesiminin ekonomideki büyüklüğünün, başka bir deyişle, kamu harcamalarının milli hasıla içindeki payının artması, kamu harcamalarının önemini göstermektedir. Zira, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkelerinde kamu kesiminin büyüklüğü 2020 itibarıyla ortalama yaklaşık %49'a ulaşmıştır (OECD, 2022a).

Ekonomik ve sosyal hayat üzerindeki etkileri, türüne göre değişiklik gösteren kamu harcamaları genellikle harcamayı gerçekleştiren idari organlara, yerine getirdiği işlemlere ve ekonomik etkilerine göre sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada, bir yandan gelir ve servet dağılımında adaletin sağlanmasına (Marical vd. 2008; Verbist ve Matsaganis, 2014; Sánchez ve Pérez-Corral, 2018), diğer yandan ekonomik kalkınmaya ve insani gelişime (Baldacci vd., 2008; Haile ve Nino-Zarazua, 2018, Öksüz ve Öksüz, 2021) pozitif etkisi bulunan, kamu harcaması türlerinden birisi olan sosyal harcamalara odaklanılmaktadır. Sosyal harcamaların, yukarıda belirtilen alanlara doğrudan pozitif etkisi olduğundan, toplumun mutluluğunu da pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir. Bu çerçevede çalışmada, sosyal harcamaların mutluluk üzerindeki etkisinin ampirik olarak ortaya konulması amaçlanmaktadır. Veri uygunluğu bulunan 25 OECD ülkesinin ve 2008-2019 dönemi zaman serisinin dahil edildiği araştırmada panel veri analizi yöntemi kullanılmaktadır. Kurulan ekonometrik modelde bağımlı değişken olarak mutluluk endeksi; bağımsız değişkenler olarak ise sosyal harcamaların milli hasıla içindeki payı, kamu harcamalarının milli hasıla içindeki payı, vergi gelirlerinin milli hasıla içindeki payı ve ekonomik büyüme oranı dahil edilmiştir. Literatür incelendiğinde genellikle mutluluk üzerinde kamu harcamalarının etkisinin bir bütün olarak değerlendirildiği, sosyal harcamaların dahil edildiği çalışmalarda ise tek bir yılı dikkate alan yatay kesit analizinin kullanıldığı görülmektedir. Bir bütün olarak kamu harcamalarının yanı sıra sosyal harcamalar da ilave bir değişken olarak eklendiğinden ve görece geniş bir zaman serisi içerdiğinden bu çalışmanın diğerlerinden farklılaşması ve literatüre katkı sunulması hedeflenmektedir.

Çalışmada ilk olarak sosyal harcama ve mutluluk kavramları açıklanarak bu olgular arasındaki ilişkiye değinilecek ve kamu harcamaları ile vergilerin mutluluk üzerindeki etkisini ampirik olarak araştıran bazı çalışmaların bulguları derlenecektir. Teorik arka plan aktarıldıktan sonra, araştırmanın veri seti tanımlanarak seçilmiş OECD ülkelerinde sosyal harcamaların ve mutluluğun gelişimi ortaya

konulacak, metodoloji açıklanacak ve ampirik analizlere ilişkin bulgular sunulacaktır. Son olarak, analizden elde edilen bulgular yorumlanacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SOSYAL HARCAMALAR VE MUTLULUK

Sosyal harcamalar niteliği itibariyle eğitim, sağlık ile sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamaları gibi muhtelif kamu harcama türlerini içerisinde barındıran, bu nedenle ülkenin kalkınmasında ve insani gelişmişliğinin artırılmasında rol oynayan önemli bir harcama türü olarak nitelendirilmekte (Öksüz ve Öksüz, 2021: 792) ve bu harcamalar, kamu kurumları tarafından belirli durumlarda destek sağlamak amacıyla bireylere sağlanan faydalar ve mali katkılar olarak tanımlanmaktadır (Albanese vd., 2015: 101). Bununla birlikte, OECD (2016: 190) de muhtaç durumdaki bireylere (düşük gelirli, yaşlılar, engelliler, hastalar, işsizler gibi) yönelik yapılan ayni ve nakdi yardımlar ile sosyal amaçlı vergi indirimlerini sosyal harcamalar olarak nitelendirmektedir.

Sosyal harcamalar kavramı, sosyal devlet ya da başka bir deyişle refah devleti anlayışının gelişmesiyle birlikte önem kazanmıştır (Öksüz ve Aydın, 2022: 100). Sosyal devlet anlayışında, devletin toplumsal hedeflere ulaşabilmek için kaynakların dağılımını tahsis etmesi, gelir dağılımını bölüştürmesi, piyasayı düzenlemesi ve istikrarı sağlaması gibi rolleri yerine getirirken alınacak kararlarda vatandaşların mutluluğunu ve refahını da merkeze koyması gerekmektedir (Şeker, 2016: 117). Çünkü devlet, insan yapımı ortak yaşam koşullarından birincil derecede sorumludur (Ott, 2020: 96). Bu doğrultuda, kamu ekonomisi teorisinin psikolojik faktörleri de dikkate alması gerektiği, aksi halde bireylerin refahını açıklamada başarısız olacağı açıktır (Layard, 2006: C24). Dolayısıyla iyi bir kamu harcamasının, en fazla sayıda insanın mutluluğunu artıran harcama olduğu söylenebilir. Kamu harcamalarının faydalı olabilmesi için insanları neyin mutlu ettiğini bilmek, yeterli siyasi iradeye sahip olmak ve uygun kamu politikalarıyla mutluluğun koşullarını oluşturmak gerekmektedir (Facchini, 2022: 148).

Kamu harcamaları, fonksiyonları itibariyle ekonomik ve sosyal yaşam üzerinde farklı şekillerde etkiler yaratmaktadır. Bu nedenle, mutluluk üzerindeki etkileri itibariyle kamu harcamalarının bir bütün olarak değerlendirilmesinin yanı sıra fonksiyonel anlamda da değerlendirilmesi gerekmektedir. Sosyal harcamaların, gelir dağılımından servet dağılımına (Marical vd. 2008; Verbist ve Matsaganis, 2014; Sánchez ve Pérez-Corral, 2018), ekonomik kalkınmadan insani gelişmeye (Baldacci vd., 2008; Haile ve Nino-Zarazua, 2018, Öksüz ve Öksüz, 2021) kadar birçok önemli alanda iyileştirici etkilerinin bulunduğu ampirik çalışmalarla ortaya konulmuştur. Dolayısıyla dezavantajlı grupların durumunun iyileştirilebilmesi ve toplumun refahının artırılabilmesi adına katkıda bulunduğu sosyal harcamaların mutluluk üzerinde de olumlu etkileri olması beklenmektedir.

Mutluluğun doğası ve anlamı, yüzyıllar boyunca din adamları ve filozoflar tarafından tartışılmış (Easterlin, 2004: 26; Dutt ve Radcliff, 2009: 1); günümüzde ise ekonomistler, sosyologlar ve psikologlar tarafından tartışılan çağdaş bir araştırma alanı haline gelmiştir (Rus ve Blăjan, 2021: 175).

İnsanlara ne olmak istediği sorulduğunda çoğunlukla mutlu olmak istediklerini beyan ederler. Tüm ülkelerde insanların büyük bir çoğunluğu mutlu bir yaşam sürme arzusunu dile getirmektedir (Frey, 2018: 1). Tarihte mutluluğun tanımı birçok kişi tarafından yapılmaya çalışılmıştır. Örneğin Aristoteles mutluluğu, hayattaki tüm eylemlerin ulaşmayı hedeflediği “iyi” olarak görürken; Farabi meşhur bir amaç olarak, Sokrates en üstün iyi olan durum olarak, Democritus keyifli bir hayat olarak ve Aristippus da eğlence ve keyif veren anların toplamı olarak tanımlamışlardır (Şeker, 2016: 15). Günümüzde ise mutluluğa yönelik yaklaşımlar tek boyutlu ve çok boyutlu yaklaşımlar olarak bölünmüştür. Tek boyutlu yaklaşımlar mutluluğun kişisel olduğunu ve bireylerin yaşam doyumunu yansıttığını savunmaktadırlar (Alkire, 2015: 7). Bu yaklaşıma göre, insani gelişme, adalet, dostluk ve dayanışma gibi başka değerli hedeflerin de olduğu kesinlikle kabul edilmekle birlikte, bu hedefler mutluluğun bir alt kategorisi olarak görülmektedir. Ayrıca, Psikolojik Kendi Kaderini Belirleme Teorisi, mutlu olmak için içsel motivasyonla yakından bağlantılı olan üç psikolojik şartın karşılanması gerektiğini öne sürmektedir. Bunlar: özerklik, yeterlilik ve kişisel ilişkilerdir (Frey, 2018: 1-2). Bu kapsamda, temelde bireysel olduğu kabul edilen yaklaşıma göre mutluluk kavramı, bir bütün olarak yaşamdan kalıcı, tam ve haklı bir tatmin olarak ifade edilebilmektedir (Frey ve Stutzer, 2000: 148). Bununla birlikte, çok boyutlu yaklaşımlar ise şu gibi alanlara atıfta bulunmaktadır: iyi sağlık, eğitim, yaşam standartları, çevresel çeşitlilik, iyi yönetim, zaman kullanımı, kültürel çeşitlilik ile dayanıklılık. Böylece, çok boyutlu yaklaşıma göre ise mutluluk kavramı, ekonomik, sosyal, politik ve manevi alanları kapsayan, dayanışmayı ve kendine olduğu kadar başkalarına da saygı duymayı besleyen çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanabilmektedir (Alkire, 2015: 7-8).

Mutluluğu etkileyen birçok faktörden bahsedilebilir. Ekonomik büyüme, kişi başına düşen milli gelir, istihdam ve enflasyon gibi iktisadi faktörlerin yanı sıra kamu harcamaları, vergi gelirleri ile gelir dağılımı gibi mali faktörler mutluluğu etkilemektedir (Öztürk ve Suluk, 2020: 230). Böylece, toplumun mutluluğunun kamu ekonomisi tarafından doğrudan etkilendiği ifade edilebilir.

Toplumun mutluluğunun artırılabilmesi için kamu harcamalarının, özellikle de sosyal refahı sağlayacak uzun vadeli politikaların gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan harcamaların artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda devletin; üretim, tüketim ve istihdam politikalarının yanı sıra çevre kalitesinin iyileştirilmesine, eşitliğin sağlanabilmesine, sağlık ve güvenlik alanlarındaki hizmetlerin miktar ve kalitesinin artırılabilmesine de yoğunlaşması gerekmektedir (Şeker, 2016: 95-96). Bu açıklamalar ışığında, toplumun mutluluğunun artırılabilmesi için sosyal harcamaların etkin bir araç olduğu söylenebilmektedir. Ancak, bu savın doğruluğunun ortaya konulabilmesi ve politika yapıcılara yol gösterecek bilginin oluşabilmesi için sosyal harcamaların beklenen etkiyi yaratıp yaratamadığının

ampirik araştırmalarla da sınanması gerekmektedir. Çünkü, kamu harcamalarının etkilerinin araştırılması ve değerlendirilmesi gerçeği ve faydalı politika önerilerinin ortaya konulabilmesi adına son derece önemlidir.

KAMU EKONOMİSİ VE MUTLULUK İLİŐKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK ÇALIŐMALAR

Mutluluk mikro ve makro birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörler arasında kamu ekonomisi de bulunmaktadır. Burada kamu harcamaları ve vergi gelirleri açısından mutluluk konusu ele alınarak, bu konularda literatürde yer alan ampirik çalışmaların sonuçlarına yer verilecektir.

İlk olarak, kamu harcamaları ele alındığında, literatürde kamu harcamalarının mutluluk üzerindeki etkisini araştıran çalışma sayısının nispeten az olduğu görülmektedir. Bjørnskov vd. (2007) yatay kesit analizi yöntemini kullandıkları ve 74 ülkeyi dahil ettikleri çalışmalarında kamu harcamalarının mutluluğu olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte, kamu yatırım harcamalarının ve sosyal harcamaların ise mutluluk üzerinde anlamlı etkisinin olmadığını da belirtmişlerdir. Ram (2009) ise yatay kesit analizi yöntemini benimsediği çalışmasında farklı mutluluk endekslerini kullanarak dört ayrı model kurmuştur. Bu modellerden birinde kamu harcamalarının mutluluğu olumsuz yönde etkilediği; diğer üç modelde ise istatistiki açıdan anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Böylece, Bjørnskov vd. (2007)'nin iddia ettiği, kamu harcamalarının artmasının mutluluğu azalttığı savının doğru olmadığını ve bu sebeple, kamu harcamalarının boyutu ve kapsamına ilişkin politika tavsiyelerini yorumlarken çok dikkatli olunması gerektiğini belirtmiştir. Malešević-Perović ve Golem (2010) çalışmalarında, devlet güdümlü ekonomiden serbest ekonomiye geçiş yapan 13 ülke kapsamında lojistik regresyon yöntemini kullanmışlardır. Analiz sonuçlarına göre, kamu harcamalarının mutluluk üzerinde pozitif ve güçlü etkisinin olduğu rapor edilmiştir. Flavin vd. (2014) çalışmalarında diğerlerinden farklı olarak panel veri analizi yöntemini kullanmışlardır. 1981-2007 dönemi için 21 OECD ülkesi kapsamında yaptıkları analizde kamu harcamalarının mutluluğu arttırdığına ilişkin güçlü kanıtlar bulmuşlardır. Kasmaoui ve Bourhaba (2017) da panel veri analizi yöntemini kullandıkları çalışmalarında 2006-2015 arası dönemi 132 ülke özelinde analiz etmişlerdir. Analizde, kamu harcamalarının mutluluk üzerinde önemli pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dao (2017) da çalışmasında panel veri analizi yöntemini kullanmıştır. 1990-2016 yılları arası dönemde 183 ülkeyi kapsayan analizde, kamu harcamalarının mutluluk üzerinde kısa vadeli pozitif etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, bu durumun ülkelere göre değişkenlik gösterdiği, başka bir deyişle heterojen olduğunu da belirtmiştir. Fambeu vd. (2022) çalışmalarında 39 Afrika ülkesini ele almışlardır. 2006-2018 dönemi için yaptıkları panel veri analizinde kamu harcamalarının mutluluk üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığını sonucuna ulaşmışlardır. Ancak, Afrika'nın en fakir ülkelerinde bu durumun geçerli olmadığını, bu ülkelerde kamu harcamalarının mutluluğu arttırdığını da belirtmişlerdir. Rizkallah (2023) ise diğerlerinden farklı olarak Orta Doęu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkeleri kapsamında bir analiz gerçekleştirmiştir. 2012-2016 dönemi için yaptığı panel veri analizine

göre, MENA ülkelerinde kamu harcamalarıyla mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Yukarıda görüldüğü gibi bazı araştırmalar kamu harcamalarının mutluluğu artırdığını, bazıları azalttığını ifade ederken; diğer araştırmalar ise bu iki değişken arasında ilişki bulunmadığını öne sürmektedir. Şeker (2016: 95)'in belirttiği gibi; devletin birey ve topluma yönelik yaptığı kamusal harcamaların boyutu, içeriği, eşitlik ve etkinlik düzeyi mutluluğu olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Kamu harcamalarının her zaman mutluluğu artırmadığı, kimi zaman mutsuzluğa da yol açtığı yukarıdaki ampirik çalışmaların sonuçlarından da gözlenebilmektedir.

İkinci olarak, vergi gelirleri ele alındığında, literatürde vergi gelirlerinin mutluluk üzerindeki etkisini araştıran çalışma sayısının da tıpkı kamu harcamalarında olduğu gibi nispeten az olduğu görülmektedir. Akay vd. (2012) Almanya özelinde yaptıkları çalışmada 1985-2010 yıllarına ait Alman Sosyo-Ekonomik Paneli verilerini kullanarak vergi gelirlerinin mutluluk üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalışmışlardır. Özellikle kamusal mal ve hizmetlerden daha fazla faydalanan düşük gelir grupları üzerinde daha etkin olmak üzere vergi gelirlerinin mutluluk üzerinde pozitif ve güçlü etkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Eralp vd. (2020) mekânsal ekonometrik modeller kullanarak Türkiye'deki iller özelinde analiz gerçekleştirmişlerdir. Analizde, vergi yükünün mutluluğu azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Wang vd. (2022) ekolojik çevrenin kalitesinin insanların sağlığı ve yaşam kalitesiyle ilgili olduğunu ve bunların mutluluğun ön koşulu olarak kabul edildiğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda, Çin'deki 30 eyaletin yeşil vergi gelirleriyle mutluluk arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Analiz sonucunda, yeşil vergilerin mutluluğu önemli ölçüde artırdığını ortaya koymuşlardır. Albanese vd. (2015) çalışmalarında diğerlerinden farklı olarak "Paranın Değeri" değişkenini kullanmışlardır. Bu değişken, vatandaşlara sosyal yardımlar olarak geri dönen vergilerin yüzdesini ifade etmektedir. Başka bir deyişle, kamu sosyal harcamaları ile kişi başına düşen toplam vergi geliri arasındaki oran şeklinde de tanımlanmaktadır. 1980-2011 dönemi verilerini kullanarak 10 OECD ülkesi özelinde yaptıkları panel eşbütünleşme analizi sonuçlarına göre "Paranın Değeri"nin mutluluk üzerinde önemli pozitif etkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

Tıpkı kamu harcamalarının mutluluk üzerindeki etkisine yönelik gerçekleştirilen araştırmanın bulguları gibi, vergi gelirlerinin mutluluk üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalışan araştırmaların da sonuçlarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Devletin en önemli gelir kalemini oluşturan vergiler, bireylerin satın alma gücünün devlete transferi anlamına geldiği için bireyler tarafından bir külfet olarak görülmektedir (İpek, 2010: 43). Mutluluk ise vergileri külfet olarak gören bireylerin algılarına dayanmakta, onların geri bildirimleriyle ölçülmektedir (Albanese vd., 2015: 100). Dolayısıyla, ödenen vergi ile beklenen refah arasında güçlü bir bağlantı bulunmaktadır. Bu kapsamda, vergi gelirlerinin mutluluk üzerindeki etkisinin yönünün olumlu veya olumsuz olmasına sebep olan önemli bir unsurun vatandaşların kamusal hizmetlere yönelik algısı olduğu söylenebilir (Şeker, 2016: 98).

Kamu harcamaları ve vergi gelirlerinin mutluluk üzerindeki etkisini araştıran ampirik çalışma sonuçları ne benzer ne de taban tabana zıttır. Bu durum, genel geçer bir kabulün oluşmasını engellemekle birlikte, bu konuda daha fazla ampirik çalışma yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Fambeu vd. (2022: 496)'nin de belirttiği gibi, kamu harcamalarının bir bütün olarak incelenmesinin yanı sıra türleri itibarıyla de mutluluk üzerindeki etkilerinin araştırılması gerekmektedir. Bu kapsamda, sosyal harcamaların da bağımsız değişken olarak analize dahil edildiği bu çalışmanın literatüre katkı sunması beklenilmektedir.

VERİ SETİ VE EKONOMETRİK MODEL

Toplumun mutluluğunu etkileyen mali, iktisadi, sosyal ve demografik birçok faktör olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada, mali nitelikli faktörlere odaklanılmış ve özellikle sosyal harcamaların mutluluk üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Kurulacak ekonometrik modelde bağımlı değişken olarak mutluluk endeksi (MUTLULUK) kullanılırken; bağımsız değişkenler ise sosyal harcamaların GSYH içindeki payı (SOSYAL), toplam kamu harcamalarının GSYH içindeki payı (HARCAMA), vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı (VERGI) ve ekonomik büyüme (BUYUME) olarak seçilmiştir. Bağımlı değişken olan MUTLULUK değişkeni Helliwell vd. (2022) tarafından oluşturulan Dünya Mutluluk Raporu'ndan alınırken; bağımsız değişkenlerden SOSYAL değişkeni OECD (2022b) veri tabanından, HARCAMA değişkeni OECD (2022a) veri tabanından, VERGI değişkeni OECD (2022c) veri tabanından ve BUYUME değişkeni ise OECD (2022d) veri tabanından elde edilmiştir. MUTLULUK değişkeni endeks puanı cinsinden; SOSYAL, HARCAMA, VERGI ve BUYUME değişkenleri ise oran cinsinden analize dahil edilmiştir. Toplam 38 üye ülkeden oluşan OECD içerisinde veri müsaitliği bulunan 25 ülkenin dahil edildiği araştırmada 2008-2019 arası döneme ait 12 yıllık veri kullanılmıştır. Analize dahil edilen ve edilmeyen OECD üyesi ülkeler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Analize Dahil Edilen ve Edilmeyen OECD Üyesi Ülkeler

Dahil Edilen Ülkeler				
(1) Avusturya	(2) Belçika	(3) Şili	(4) Danimarka	(5) Estonya
(6) Finlandiya	(7) Fransa	(8) Almanya	(9) Yunanistan	(10) Macaristan
(11) İrlanda	(12) İsrail	(13) İtalya	(14) Güney Kore	(15) Letonya
(16) Litvanya	(17) Meksika	(18) Hollanda	(19) Polonya	(20) Portekiz
(21) İspanya	(22) İsveç	(23) Türkiye	(24) İngiltere	(25) ABD
Dahil Edilmeyen Ülkeler				
Avustralya	Kanada	Kolombiya	Kosta Rika	Çekya
İzlanda	Japonya	Lüksemburg	Yeni Zelanda	Norveç
Slovakya	Slovenya	İsviçre		

Tablo 3'te görüldüğü gibi 25 OECD üyesi ülke analize dahil edilirken, 13 ülke ise veri eksikliği nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır. Veri setinin mümkün olduğunca geniş tutulabilmesi amacıyla, bazı ülkelerin mutluluk endeksinde eksik olan veri, "k en yakın komşu algoritması" yöntemiyle k=2 kabul

edilerek tahmin edilmiştir. Bu kapsamda Macaristan, Polonya ve Yunanistan'ın 2008 yılı verisi; Avusturya, Belçika, Finlandiya, Hollanda ve Portekiz'in 2009 yılı verisi; Estonya ve Letonya'nın da 2010 yılı verisi "k en yakın komşu algoritması" yöntemiyle tahmin edilerek veri seti tamamlanmıştır. Veri seti hem çok sayıda birimden oluştuğundan hem de zaman serisi içerdiğinden dolayı panel veri analizi yöntemi seçilmiştir. Buradan hareketle, sosyal harcamaların mutluluk üzerindeki etkisinin anlaşılmasına çalışıldığı bu araştırmanın modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$MUTLULUK_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 SOSYAL_{it} + \beta_2 HARCAMA_{it} + \beta_3 VERGI_{it} + \beta_4 BUYUME_{it} + u_{it} \quad (1)$$

Denklem 1'de α sembolü sabit parametreyi, β sembolü eğitim parametresini, u sembolü hata terimini, i sembolü ülkeleri, t sembolü ise yılı ifade etmektedir. Tablo 4'te veri setine ilişkin özet istatistikler gösterilmiştir.

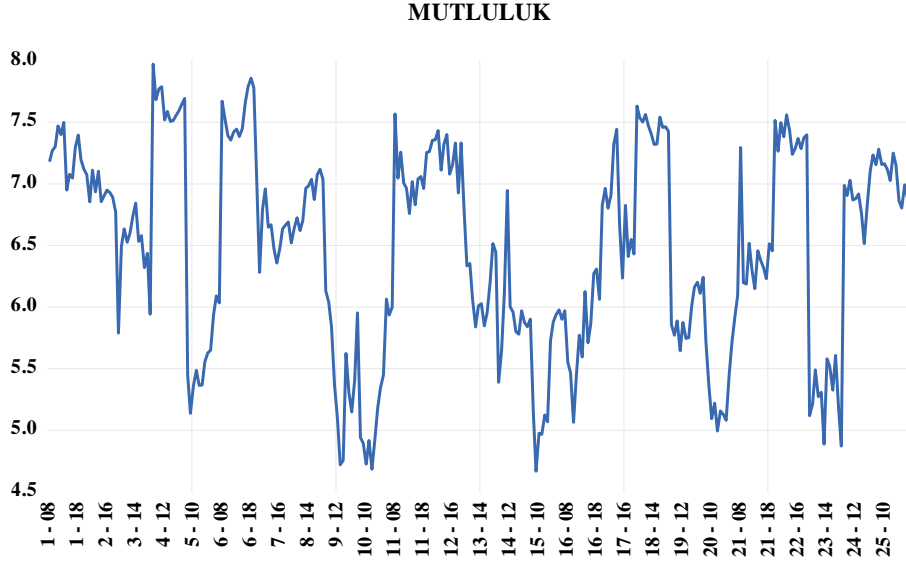
Tablo 4. Veri Setine İlişkin Özet İstatistikler

	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük	En Büyük	Çarpıklık	Basıklık
MUTLULUK	6,48	0,83	4,67	7,97	-0,35	2,02
SOSYAL	20,77	6,68	6,70	32,03	-0,34	2,10
HARCAMA	42,74	9,83	18,63	64,89	-0,62	2,73
VERGI	33,53	8,21	12,47	48,53	-0,40	2,50
BUYUME	1,63	3,49	-14,84	22,84	-0,56	11,41

Tablo 4'te ilk olarak MUTLULUK değişkenine bakıldığında, analize dahil edilen ülke grubunun mutluluk endeksi ortalamasının 6,48 puan, en küçük değerinin 4,67 puan ve en büyük değerinin de 7,97 puan olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, standart sapmasının ise 0,83 olduğu anlaşılmaktadır. İkinci olarak SOSYAL değişkenine bakıldığında, analize dahil edilen ülke grubunda sosyal harcamalarının GSYH içindeki payının ortalamasının %20,77 olduğu, en küçük değerinin %6,70 olduğu ve en büyük değerinin de %32,03 olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, standart sapmasının ise %6,68 olduğu anlaşılmaktadır. Üçüncü olarak HARCAMA değişkenine bakıldığında, analize dahil edilen ülke grubunda kamu harcamalarının GSYH içindeki payının ortalamasının %42,74 olduğu, en küçük değerinin %18,63 olduğu ve en büyük değerinin de %64,89 olduğu görülmektedir. Standart sapmasının ise %9,83 olduğu anlaşılmaktadır. Dördüncü olarak VERGI değişkenine bakıldığında, analize dahil edilen ülke grubunda vergi gelirlerinin GSYH içindeki payının ortalamasının %33,53 olduğu, en küçük değerinin %12,47 olduğu ve en büyük değerinin de %48,53 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, standart sapmasının ise %8,21 olduğu anlaşılmaktadır. Beşinci ve son olarak ise BUYUME değişkenine bakıldığında, analize dahil edilen ülke grubunda ekonomik büyüme ortalamasının %1,63 olduğu, en küçük değerinin %-14,84 olduğu ve en büyük değerinin de %22,84 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, standart sapmasının ise %3,49 olduğu anlaşılmaktadır. Genel itibarıyla değerlendirildiğinde, tüm değişkenlerin standart sapmalarına bakıldığında değerlerin yüksek olduğu ve bu nedenle de dönemler itibarıyla önemli değişikliklerin meydana geldiği söylenebilmektedir. Ayrıca, çarpıklık ve

basıklık değerlerine bakıldığında, tüm serilerin hafif sola çarpık ve normal dağılıma göre daha sivri bir yapıda olduğu da görülmektedir. Özellikle BUYUME değişkeninin diğer değişkenlere göre çok daha sivri bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

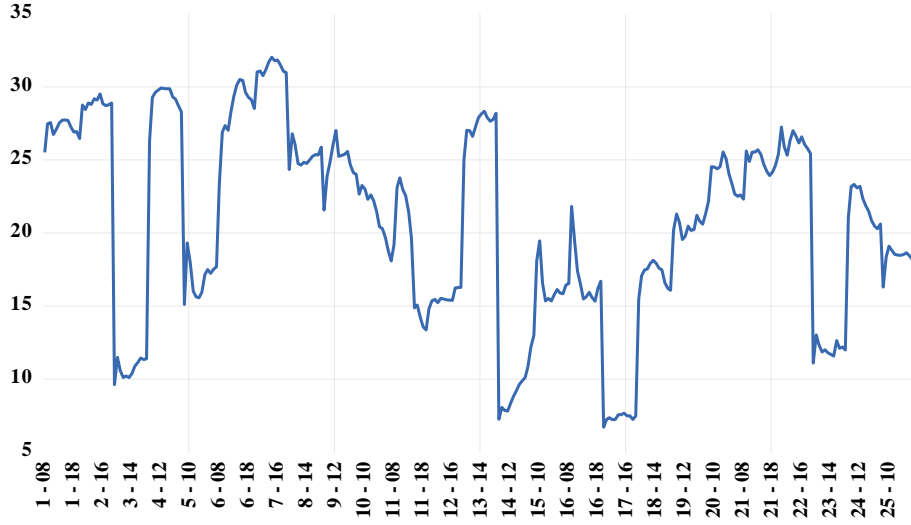
Seçili OECD ülkelerinde 2008-2019 dönemi için MUTLULUK, SOSYAL, HARCAMA, VERGI ve BUYUME serileri Grafik 1 - Grafik 5'te gösterilmiştir. Yatay eksenle öncelikle ülkenin Tablo 3'te belirtilen kod numarasına, daha sonra ise yıl bilgisine yer verilmiştir.



Grafik 1. MUTLULUK Serisinin Zaman Yolu

Grafik 1'de MUTLULUK serisinin zaman yolu gösterilmiştir. 2008-2019 dönemi içerisinde mutluluk endeksi puanı en yüksek olan ülke 7,97 ile 2008 yılında Danimarka (4) olurken, en düşük olan ülke ise 4,67 ile 2009 yılında Letonya (15) olmuştur. Ele alınan dönemin ülkeler bazında ortalamasına bakıldığında mutluluk endeksi en yüksek 5 ülkenin Danimarka (4), Finlandiya (6), Hollanda (18), İsveç (22) ve Avusturya (1) olduğu; en düşük 5 ülkenin ise Macaristan (10), Türkiye (23), Portekiz (20), Letonya (15) ve Yunanistan (9) olduğu anlaşılmaktadır.

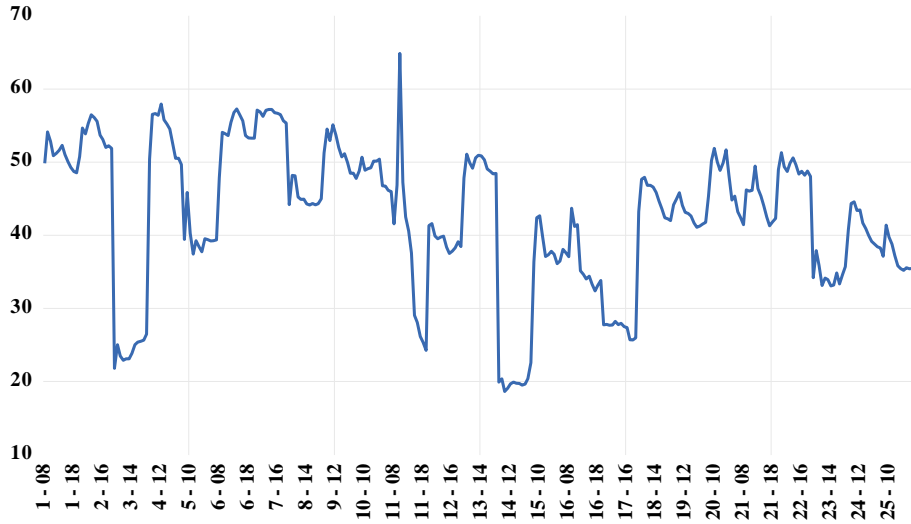
SOSYAL



Grafik 2. SOSYAL Serisinin Zaman Yolu

Grafik 2’de SOSYAL serisinin zaman yolu gösterilmiştir. Sosyal harcamaların GSYH içindeki payı en yüksek olan ülke %32,03 ile 2014 yılında Fransa (7) olurken, en düşük olan ülke ise %6,70 ile 2008 yılında Meksika (17) olmuştur. Ele alınan dönemin ülkeler bazında ortalamasına bakıldığında, sosyal harcamaların GSYH içindeki payı en yüksek 5 ülkenin Fransa (7), Danimarka (4), Belçika (2), Finlandiya (6) ve İtalya (13) olduğu; en düşük 5 ülkenin ise Meksika (17), Güney Kore (14), Şili (3), Türkiye (23) ve İsrail (12) olduğu anlaşılmaktadır.

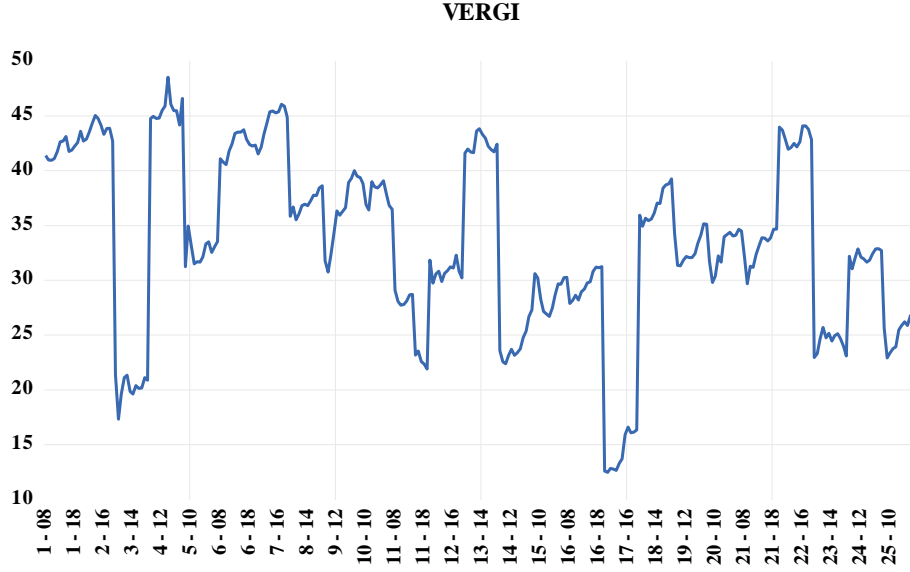
HARCAMA



Grafik 3. HARCAMA Serisinin Zaman Yolu

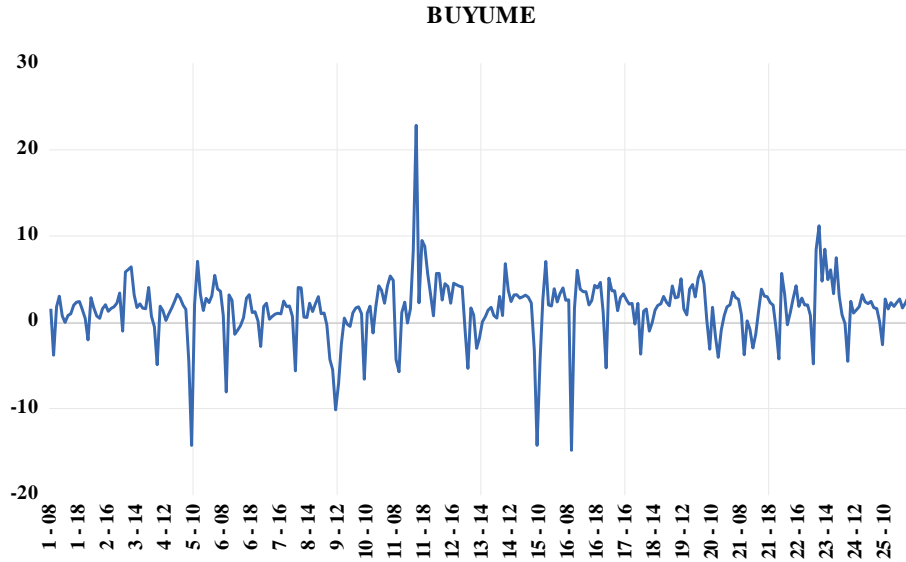
Grafik 3’te HARCAMA serisinin zaman yolu gösterilmiştir. Kamu harcamalarının GSYH içindeki payı en yüksek olan ülke %64,89 ile 2010 yılında İrlanda (11) olurken, en düşük olan ülke ise %18,63 ile 2010 yılında Güney Kore (14) olmuştur. Ele alınan dönemin ülkeler bazında ortalamasına bakıldığında, kamu harcamalarının GSYH içindeki payı en yüksek 5 ülkenin Fransa (7), Finlandiya (6),

Danimarka (4), Belçika (2) ve Yunanistan (9) olduğu; en düşük 5 ülkenin ise Güney Kore (14), Şili (3), Meksika (17), Türkiye (23) ve Litvanya (16) olduğu anlaşılmaktadır.



Grafik 4. VERGI Serisinin Zaman Yolu

Grafik 4'te VERGI serisinin zaman yolu gösterilmiştir. Vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı en yüksek olan ülke %48,53 ile 2014 yılında Danimarka (4) olurken, en düşük olan ülke ise %12,47 ile Meksika (17) olmuştur. Ele alınan dönemin ülkeler bazında ortalamasına bakıldığında, vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı en yüksek 5 ülkenin Danimarka (4), Fransa (7), Belçika (2), İsveç (22) ve İtalya (13) olduğu; en düşük 5 ülkenin ise Meksika (17), Şili (3), Güney Kore (14), Türkiye (23) ve ABD (25) olduğu anlaşılmaktadır.



Grafik 5. BUYUME Serisinin Zaman Yolu

Grafik 5'te BUYUME serisinin zaman yolu gösterilmiştir. Ekonomik büyüme oranı en yüksek olan ülke %22,84 ile 2015 yılında İrlanda (11) olurken, en düşük olan ülke ise %-14,84 ile Litvanya (16)

olmuştur. Ele alınan dönemin ülkeler bazında ortalamasına bakıldığında, ekonomik büyüme oranı en yüksek 5 ülkenin Türkiye (23), İrlanda (11), İsrail (12), Polonya (19) ve Güney Kore (14) olduğu; en düşük 5 ülkenin ise Yunanistan (9), İtalya (13), Finlandiya (6), Portekiz (20) ve İspanya (21) olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 1 – Grafik 5 arasında yer alan seriler genel olarak değerlendirildiğinde, tüm değişkenlerde ülkeler arasında önemli düzeyde farklılıklar bulunduğu göze çarpmaktadır. Başka bir deyişle, ülkelerin mutluluk düzeylerinin, sosyal harcamalarının, kamu harcamalarının, vergi gelirlerinin ve ekonomik büyümelerinin birbirinden çok farklı olduğu anlaşılmaktadır.

BULGULAR

Panel veri analizi bulgularının güvenilir olabilmesi için öncelikle serilerin durağan olması, durağan değilse farklarının alınarak durağanlaştırılması gerekmektedir. Serilerin durağanlığının doğru yöntemle sınanabilmesi için de veri setinin homojenliğinin ve birimler arası korelasyonun varlığının sınanması lazımdır. Bu nedenle, ilk olarak kurulacak olan modelin homojenliği Delta testiyle, birimler arası korelasyonun varlığı ise Pesaran Cross-Section Dependence (CD) ile sınanacaktır.

Tablo 5. Delta Testi ve Pesaran CD Testi Bulguları

Test	Delta Test İstatistiği	Anlamlılık Değeri
Delta Tilde	3,471	0,001
Düzeltilmiş Delta Tilde	4,908	0,000
Değişken	Pesaran CD Test İstatistiği	Anlamlılık Değeri
MUTLULUK	3,40	0,001
SOSYAL	19,18	0,000
HARCAMA	24,51	0,000
VERGI	14,65	0,000
BUYUME	36,30	0,000

Tablo 5'te görüldüğü gibi Delta test istatistiklerinin anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olarak bulunmuştur. Buna göre, kurulan modelin heterojen yapıya sahip olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca, Pesaran CD testi sonuçlarının anlamlılık değerlerinin de 0,05'ten küçük olduğu anlaşılmaktadır. Böylece, tüm değişkenlerde birimler arası korelasyon bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu nedenle, serilerin durağanlığının sınanmasında, birimler arası korelasyonu dikkate alan birim kök testinin kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Birim Kök Testi Bulguları

Değişkenler	CIPS Test İstatistiği (Sabitli)	CIPS Test İstatistiği (Sabitli ve Trendli)
MUTLULUK	-2,225**	-2,822**
SOSYAL	-1,498	-1,627
D_SOSYAL	-2,110	-2,533
D_SOSYAL2	-3,523***	-3,658***
HARCAMA	-2,150	-1,993
D_HARCAMA	-2,714***	-3,310***
VERGI	-2,071	-2,648
D_VERGI	-3,195***	-3,087***
BUYUME	-2,328**	-2,525

Not: ** ve *** sırasıyla %5 ve %1 önem seviyelerini göstermektedir.

Tablo 6’da ikinci nesil birim kök testlerinden olan CIPS panel birim kök testi bulguları hem sabitli model için hem de sabitli ve trendli model için verilmiştir. MUTLULUK ve BUYUME değişkenlerinin test istatistiklerinin %5 için hesaplanan kritik değerden mutlak değerce daha büyük olarak bulunduğundan her iki değişkenin de düzeyde durağan olduğu söylenebilmektedir. SOSYAL, HARCAMA ve VERGI değişkenlerinin ise düzeyde durağan olmadıkları ve bu nedenle birinci derece farklarının alınarak testin tekrar edildiği anlaşılmaktadır. SOSYAL, HARCAMA ve VERGI değişkenlerinin birinci farkları alınarak gerçekleştirilen test sonuçlarına göre HARCAMA ve VERGI serilerin durağanlaştığı ancak SOSYAL serisinin halen durağanlaşmadığı görülmektedir. SOSYAL serisinin ikinci düzey farkı alınarak test tekrarlanmış ve bu düzeyde SOSYAL serisinin durağanlaştığı anlaşılmıştır. Özetle, MUTLULUK ve BUYUME serilerinin I(0) olduğu, HARCAMA ve VERGI serilerinin I(1) olduğu ve SOSYAL serisinin ise I(2) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Serilerin durağanlık dereceleri belirlendikten sonra, kurulacak olan regresyon modelinde birim etkilerin varlığının sınanması gerekmektedir. Böylece klasik model, sabit etkiler modeli ve rassal etkiler modelinden hangisinin kullanılması gerektiğine karar verilecektir.

Tablo 7. Panel Tahmincilerinin Karşılaştırılması

Test	Test İstatistiği	Anlamlılık Değeri
F Testi	90,61	0,0000
LR Testi	457,22	0,0000
Hausman Testi	0,15	0,9972

Tablo 7’de panel tahmincileri arasında karar verebilmek için uygulanan bazı testlerin sonuçları verilmiştir. F testinin anlamlılık değerinin 0,05’ten küçük olduğu, dolayısıyla birim etkilerin sifıra eşit olduğunu ifade eden boş hipotezin reddedildiği ve birim etkilerin olduğu söylenebilmektedir. LR testinin de anlamlılık değerinin 0,05’ten küçük olduğu, böylece birim etkilerin standart hatalarının sifıra eşit olduğunu ifade eden boş hipotezin reddedildiği ve birim etkilerin olduğu anlaşılmaktadır. F testi ve LR

testi sonuçlarına göre klasik modelin uygun olmadığı ifade edilebilmektedir. Bu durumda sabit etkiler modeli ile rassal etkiler modeli arasında tercih yapmak gerekmektedir. Bu modeller arasında tercih yapılabilmesi için Hausman testi yapılmıştır. Hausman testi anlamlılık değerinin 0,05'ten büyük çıktığı ve katsayılardaki farkın sistematik olmadığını ifade eden boş hipotezin reddedilemediği görülmektedir. Buna göre, analize rassal etkiler modeli ile devam edilmesinin uygun olduğu anlaşılmıştır. Ancak, rassal etkiler modeline ilişkin sonuçların geçerli kabul edilebilmesi için üç temel varsayımı karşılaması gerekmektedir. Bunlar; (i) hata teriminin birim içerisinde ve birimlere göre eşit varyanslı olduğu, (ii) hata teriminin dönemsel korelasyonsuz olduğu, (iii) hata terimlerinin birimler arası korelasyonsuz olduğu varsayımlarıdır.

Tablo 8. Temel Varsayımların Sınanması

Test	Test İstatistiği	Anlamlılık Değeri
Levene, Brown ve Forsythe Testi	W_0	3,94
	W_{50}	2,54
	W_{10}	3,61
Durbin-Watson Testi	0,94	-
Baltagi-Wu LBI Testi	1,16	-
Pesaran CD Testi	3,07	0,0022

Tablo 8'de temel varsayımların sınıandığı test sonuçları verilmiştir. İlk olarak modelde değişen varyans sorunu olup olmadığı Levene, Brown ve Forsythe testiyle sınıanmıştır. W_0 , W_{50} , W_{10} test istatistiklerinin anlamlılık değerinin 0,05'ten küçük olduğu, dolayısıyla birimlerin varyansları eşittir şeklinde kurulan boş hipotezin reddedildiği görülmektedir. Buna göre, modelde değişen varyans sorununun var olduğu söylenebilmektedir. İkinci olarak otokorelasyon sorunu bulunup bulunmadığı Durbin-Watson testi ve Baltagi-Wu LBI testi ile sınıanmıştır. Her iki test için de değerler 2'den küçük olduğundan, modelde birinci dereceden otokorelasyon sorununun bulunduğu söylenebilmektedir. Üçüncü olarak ise birimler arası korelasyon sorunu bulunup bulunmadığı Pesaran CD testiyle sınıanmıştır. Testin anlamlılık değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Bu sebeple, modelde birimler arası korelasyon sorununun da bulunduğu söylenebilmektedir. Özetle, temel varsayımlarının hiçbirinin karşılanmadığı görüldüğünden modeli dirençli tahmincilerle tahmin etmek gerektiği anlaşılmıştır.

Tablo 9. Dirençli Tahminci Bulguları

Bağımlı Değişken: MUTLULUK			
Değişkenler	Katsayı	Driscoll-Kraay Standart Hata	Olasılık Değeri
D_SOSYAL2	0,0395	0,0141	0,021**
D_HARCAMA	0,0175	0,0053	0,009***
D_VERGI	0,0350	0,0163	0,060*
BUYUME	0,0347	0,0136	0,031**
Sabit	6,4093	0,3028	0,000***
R ²	0,0046		
Wald Test	14,80		0,0051***

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 önem seviyelerini göstermektedir.

Tablo 9’da dirençli tahmincilerden birisi olan Driscoll-Kraay tahmincisi bulguları gösterilmiştir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde oluşturulan modelin ve tüm bağımsız değişkenlerin etkilerinin istatistiki açıdan anlamlı olduğu söylenebilmektedir. Ulaşılan bulgulara göre D_SOSYAL2 değişkeninin katsayısı yaklaşık 0,04 ve anlamlılık değeri 0,02 olarak; D_HARCAMA değişkeninin katsayısı yaklaşık 0,02 ve anlamlılık değeri yaklaşık 0 olarak; D_VERGI değişkeninin katsayısı yaklaşık 0,035 ve anlamlılık değeri 0,06 olarak; BUYUME değişkeninin katsayısı ise yaklaşık 0,035 ve anlamlılık değeri yaklaşık 0 olarak bulunmuştur. Böylece, modele dahil edilen bütün bağımsız değişkenlerin MUTLULUK değişkenini istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif yönde etkilediği söylenebilmektedir.

SONUÇ

Kamu harcamalarının artış eğiliminde olması ve kamu kesiminin toplam ekonomi içindeki payının artması, bu harcamalara çeşitli fonksiyonlar yüklemiştir. Öyle ki, klasik iktisadi görüşe göre yalnızca zorunlu temel hizmetler için yapılması kabul gören kamu harcamalarının alanı sosyal devlet anlayışıyla birlikte önemli düzeyde artış göstermiştir. Bu durum, ekonomik kalkınma, insani gelişmişliğin artırılması ile gelir ve servet dağılımının iyileştirilmesi gibi çeşitli hedeflere devlet eliyle ulaşılması anlamına gelmektedir. Bahsedilen hedeflere ulaşmak açısından eğitim, sağlık ile sosyal koruma fonksiyonlarını içerisinde barındıran ve kompleks bir yapıya sahip olan sosyal harcamalar etkin bir araç konumundadır.

Sosyal harcamalar, yukarıda belirtildiği gibi çeşitli alanlarda iyileştirici etkileri bulunan ve sosyal devlet anlayışıyla birlikte artış gösteren harcama çeşitidir. Halkın neredeyse tamamını doğrudan etkileyen bu harcamaların toplumun mutluluğuna da etki etmesi beklenmektedir. Bu çalışmada, sosyal harcamaların toplumun mutluluğunu etkileyip etkileyemediği ampirik olarak sınanmıştır. Verilerin bulunabilirliği göz önünde tutularak 25 OECD ülkesinin ve 2008-2019 dönemi zaman serisinin dahil edildiği araştırmada panel veri analizi tekniği kullanılmıştır. Kurulan modelde, literatürde yer alan diğer

çalışmalardan farklı olarak, bir zaman serisi içerecek şekilde sosyal harcamalar değişkenine de yer verilmiştir.

Analiz sonucunda ilk olarak, sosyal harcamaların toplumun mutluluğu üzerinde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, ekonomik ve sosyal birçok alanda iyileştirici etkisi bulunan sosyal harcamaların toplumun mutluluğunu artırdığını ampirik olarak ortaya koymakta ve sosyal harcamaları etkileri itibarıyla daha da önemli bir araç haline getirmektedir. Buna karşın, elde edilen bu sonuç, Bjørnskov vd. (2007)'nin çalışmalarında elde ettiği sonuç ile ters düşmektedir. Bjørnskov vd. (2007)'nin çalışmalarında yatay kesit analizi yönteminin, bu çalışmada ise panel veri analizi yönteminin uygulanması bu farklılığın nedeni olarak görülebilir. İkinci olarak, kamu harcamalarının milli hasıla içindeki payının, diğer bir deyişle kamu kesimi büyüklüğünün toplumun mutluluğu üzerinde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif etkisi olduğu görülmüştür. Bu sonuç, Malesevic-Perovic ve Golem (2010), Flavin vd. (2014), Kasmaoui ve Bourhaba (2017) ve Dao (2017)'nin bulgularıyla benzeşirken; Ram (2009), Fambeu vd. (2022), Rizkallah (2023)'in bulgularıyla ise örtüşmemektedir. Üçüncü olarak, vergi gelirlerinin milli hasıla içindeki payının, diğer bir deyişle vergi yükünün de toplumun mutluluğu üzerinde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif etkisi olduğu anlaşılmıştır. Bu durum toplumun mali bağlantıyı (ödenen vergiler ile alınan kamu hizmetleri arasındaki bağlantıyı) kurabiliyor olmasıyla açıklanabilir. Öyle ki, kamu harcamalarının en önemli kaynağı vergi gelirleri iken, vergilerin karşılığı ise kamu hizmetleridir. Vatandaşlar, ödedikleri vergilerin kendilerine hizmet olarak geri döneceği bilincinde olduğu takdirde, vergi yükünün artmasının mutluluğu azaltmayacağı aksine artıracığı söylenebilir. Ancak, vergi kapasitesinin etkin kullanılması gerektiği unutulmamalıdır. Zira vergiler sınırsız bir kaynak demek değildir. Dolayısıyla, kamu harcamalarını finanse edebilmek için vergilerin yanı sıra diğer kamu gelirlerinin de etkin bir biçimde kullanılması gereği açıktır. Elde edilen bu sonuç, Akay vd. (2012) ve Albanese vd. (2015)'nin bulgularıyla örtüşmekte; Eralp vd. (2020)'nin bulgularıyla ise örtüşmemektedir. Dördüncü ve son olarak ise ekonomik büyümenin mutluluk üzerinde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif etkisi olduğu görülmüştür. Böylece, ekonomik büyümenin artması beraberinde toplumun da mutluluğunu artırmaktadır denilebilir. Bu bulgu, Veenhoven ve Vergunst (2014) ile Easterlin (2015)'in bulgularıyla da örtüşmektedir.

Sonuç olarak, analiz bulguları ışığında, kamu ekonomisinin (kamusal malların üretilmesinin ve bu üretimin finansmanının) toplumun mutluluğu üzerinde pozitif etkisi olduğu görülmüştür. Kamu harcamalarının ve vergilerin toplum üzerindeki etkilerinin araştırılması ve değerlendirilmesi gerçekçi ve faydalı politika önerilerinin ortaya konulabilmesi adına önem arz ettiğinden bu çalışmanın hem literatüre hem de politika yapıcılara katkı sağlaması hedeflenmektedir. Çalışmada, kamu harcamaları, vergi gelirleri ve ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal harcamaların da toplumun mutluluğunu artırıcı araç olarak görülmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akay, A., Bargain, O., Dolls, M., Neumann, D., Peichl, A. & Siegloch, S. (2012). Happy Taxpayers? Income Taxation and Well-Being. IZA Discussion Paper No. 6999, IZA Institute of Labor Economics, Bonn, Germany. <https://docs.iza.org/dp6999.pdf>
- Albanese, M., Bonasia, M., Napolitano, O. & Spagnolo, N. (2015). Happiness, Taxes and Social Provision: A Note. *Economics Letters*, 135, 100-103. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2015.07.029>
- Alkire, S. (2015). *Well-being, Happiness, and Public Policy*. Timpu, Butan: The Centre for Bhutan Studies & GNH Research.
- Baldacci, E., Clements, B., Gupta, S. & Cui, Q. (2008). Social Spending, Human Capital, and Growth in Developing Countries. *World Development*, 36(8), 1317-1341. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2007.08.003>
- Bjørnskov, C., Dreher, A. & Fischer, J.A.V. (2007). The Bigger the Better? Evidence of the Effect of Government Size on Life Satisfaction around the World. *Public Choice*, 130(3-4), 267-292. <https://doi.org/10.1007/s11127-006-9081-5>
- Dao, T. K. (2017). *Government Expenditure and Happiness: Direct and Indirect Effects*. Master of Arts in Development Studies, International Institute of Social Studies, Hague, Netherlands.
- Dutt, A. K. & Radcliff, B. (2009). Introduction: Happiness, Economics and Politics. in *Happiness, Economics and Politics - Towards a Multi-Disciplinary Approach* (Ed. A. K. Dutt & B. Radcliff). United Kingdom: Edward Elgar, 1-21.
- Easterlin, R. A. (2004). The Economics of Happiness. *Daedalus*, 133(2), 26-33. <https://www.jstor.org/stable/20027910>
- Easterlin, R. A. (2015). Happiness and Economic Growth – The Evidence. in *Global Handbook of Quality of Life: Exploration of Well-Being of Nations and Continents* (Ed. W. Glatzer, L. Camfield, V. Møller & M. Rojas), London: Springer, 283-299. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9178-6_12
- Eralp, A., Şahin, S. & Çağdaş, Y. (2020). Vergi Yükü ve Mutluluk İlişkisinin Mekânsal Ekonometrik Modellerle Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(4), 870-890. <https://doi.org/10.17130/ijmeb.796533>
- Facchini, F. (2022). Happiness and Public Spending. *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, 25(2), 147-174. <https://doi.org/10.35297/qjae.010132>
- Fambeu, A. H., Mbondo, G. D. & Yomi, P. T. (2022). Bigger or Better? The Effect of Public Spending on Happiness in Africa. *African Development Review*, 34(4), 487-499. <https://doi.org/10.1111/1467-8268.12669>
- Flavin, P., Pacek, A. C. & Radcliff, B. (2014). Assessing the Impact of the Size and Scope of Government on Human Well-Being. *Social Forces*, 92(4), 1241-1258. <https://doi.org/10.1093/sf/sou010>
- Frey, B. S. & Stutzer, A. (2000). Maximizing Happiness?. *German Economic Review*, 1(2), 145-167. <https://doi.org/10.1111/1468-0475.00009>
- Frey, B. S. (2018). *Economics of Happiness*. Switzerland: Springer International Publishing AG.
- Haile, F. & Niño-Zarazúa, M. (2018). Does Social Spending Improve Welfare in Low-Income and Middle-Income Countries?. *Journal of International Development*, 30(3), 367-398. <https://doi.org/10.1002/jid.3326>

- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., De Nere, J. E., Aknin, L. B. & Wang, S. (2022). World Happiness Report 2022, <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/DataForTable2.1.xls>
- İpek, S. (2010). İdarelerarası Vergi Paylaşımına Farklı Bir Yaklaşım: Yerel Vergiler ve Vergi Uyumu. içinde *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar* (Ed. F. Altuğ, Ö. Çetinkaya & S. İpek). Bursa: Ekin Yayınevi, 31-61.
- Kasmaou, K. & Bourhaba, O. (2017). Happiness and Public Expenditure: Evidence from a Panel Analysis. Munich Personal RePEc Archive, Retrieved from https://mpra.ub.uni-muenchen.de/79339/1/MPRA_paper_79339.pdf
- Layard, R. (2006). Happiness and Public Policy: A Challenge to the Profession. *The Economic Journal*, 116(510), C24-C33. <https://www.jstor.org/stable/3590410>
- Malesevic-Perovic, L. & Golem, S. (2010). Investigating Macroeconomic Determinants of Happiness in Transition Countries - How Important Is Government Expenditure?. *Eastern European Economics*, 48(4), 59-75. <https://doi.org/10.2753/EEE0012-8775480403>
- Marical, F., D'Ercole M. M., Vaalavuo M. & Verbist G. (2008). Publicly Provided Services and the Distribution of Households' Economic Resources. *OECD Economic Studies*, 44(1), 1-38. https://doi.org/10.1787/eco_studies-v2008-art1-en
- OECD (2016). *OECD Factbook 2015-2016: Economic, Environmental and Social Statistics*. Paris: OECD Publishing. <http://doi.org/10.1787/factbook-2015-en>
- OECD (2022a). General Government Spending - Total, % of GDP. <https://data.oecd.org/gga/general-government-spending.htm>
- OECD (2022b). Social Expenditure - Aggregated Data. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG
- OECD (2022c). Tax Revenue - Total, % of GDP. <https://data.oecd.org/tax/tax-revenue.htm>
- OECD (2022d). Real GDP Forecast - Total, Annual Growth Rate (%). <https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm>
- Ott, J. (2020). *Beyond Economics - Happiness as a Standard in our Personal Life and in Politics*. Switzerland: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-56600-5>
- Öksüz, M. & Aydın, M. (2022). Ekonomik Kriz Dönemlerinde Sosyal Harcamalar: 1990 Sonrası Türkiye Değerlendirmesi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 5(2), 97-117. <http://doi.org/10.29228/cudes.66670>
- Öksüz, M. & Öksüz, M. (2021). Sosyal Harcamaların İnsani Gelişmişlik Düzeyine Etkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Bir Analiz. içinde *INSAC Social and Education Sciences* (Ed. M. Dalkılıç & B. Serbest Yılmaz). İzmir: Duvar Yayınları, 789-808. https://www.insackongre.com/_files/ugd/e42d97_497f0c79c51d4ab591214be27572629d.pdf
- Öztürk, S. & Suluk, S. (2020). Mutluluk Ekonomisi: G8 Ülkeleri Açısından Ekonomik Büyüme ve Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 226-249.
- Ram, R. (2009). Government Spending and Happiness of the Population: Additional Evidence from Large Cross-Country Samples. *Public Choice*, 138(3-4), 483-490. <https://doi.org/10.1007/s11127-008-9372-0>

- Rizkallah, W. W. A. (2023). The Impact of Fiscal Policy on Economic Happiness: Evidence from the Countries of the MENA Region. *Review of Economics and Political Science*, In Press, 1-19, <http://doi.org/10.1108/REPS-07-2020-0086>
- Rus, A.V. & Blăjan, A.G. (2021). The Relationship Between Economic Growth and Happiness. *Press Academia Procedia (PAP)*, 14, 175-177, <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2021.1531>
- Sánchez, Á. & Pérez-Corral, A. L. (2018). Government Social Expenditure and Income Inequalities in the European Union. *Hacienda Pública Española/Review of Public Economics*, 227(4), 133-156. <http://doi.org/10.7866/HPE-RPE.18.4.5>
- Şeker, M. (2016). *Mutluluk Ekonomisi – Kamu Ekonomisi Açısından Bir Analiz*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Verbist, G. & Matsaganis, M. (2014). The Redistributive Capacity of Services in the EU. *Reconciling Work and Poverty Reduction: How Successful are European Welfare States?* (Ed. B. Cantillon & F. Vandenbroucke). Oxford: Oxford University Press, 185-211. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199926589.001.0001>
- Veenhoven, R. & Vergunst, F. (2014). The Easterlin Illusion: Economic Growth Does Go with Greater Happiness. *International Journal of Happiness and Development*, 1(4), 311-343. <https://doi.org/10.1504/IJHD.2014.066115>
- Wang, J. & Tang, D. & Boamah, V. (2022). Environmental Governance, Green Tax and Happiness—An Empirical Study Based on CSS (2019) Data. *Sustainability*, 14, 8947. <https://doi.org/10.3390/su14148947>